

ASPECTE SOCIOLOGICE PRIVIND REFORMA CURRICULARĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

SOCIOLOGICAL ASPECTS OF CURRICULAR REFORM IN PREUNIVERSITY EDUCATION

George CIOCÎRLAN

Abstract:

SPECIALISTS BELIEVE THAT A COMPETENCE-BASED CURRICULUM CAN BETTER RESPOND TO THE CURRENT DEMANDS OF SOCIAL AND PROFESSIONAL LIFE, THE LABOR MARKET, BY FOCUSING ON THE CONCRETE ACQUISITION OF THE STUDENT. THE EDUCATION PROCESS AIMS AT THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF BASIC, FUNCTIONAL EDUCATIONAL SKILLS NECESSARY FOR STUDENTS TO CONTINUE THEIR STUDIES AND / OR TO ENTER THE LABOR MARKET.

Keywords: *SOCIOLOGICAL ASPECTS, CURRICULAR REFORM, PREUNIVERSITY EDUCATION*

În sistemul de învățământ românesc, termenul de „curriculum” a început să fie utilizat numai după anul 1990, când au apărut primele elemente ale culturii curriculare. Conceptul a fost utilizat și mai mult după anul 1996, o dată cu lansarea reformei comprehensive, cuprinzătoare a învățământului.

În perspectiva realizării temei „Aspecte sociologice privind reforma curriculară în învățământul preuniversitar”, am stabilit următoarele obiectiv generale ale cercetării:

- Să urmărească atingerea idealului educațional;
- Să selecteze conținuturi flexibile, în concordanță cu cerințele actuale și cu interesele și nevoile educaționale ale individului;
- Să asigure integrarea conținuturilor, respectiv abordările interdisciplinară, multidisciplinară și transdisciplinară;
- Să țină cont de principiile de elaborare a curriculum – ului;
- Să valorifice potențialul elevilor, să le dezvolte motivația pentru studiu, receptivitatea față de nou, curajul de a acționa;
- Să asigure operaționalitatea și funcționalitatea achizițiilor elevilor: cunoștințe, ailități, capacități, competențe, etc.;
- Să evite supraîncărcarea informațională și să asigure decongestionarea conținuturilor învățământului prin selectarea atentă a acestora și prin transferarea unor segmente de conținut dinspre perioada școlarității spre postșcolaritate;
- Să asigure descentralizarea curriculară, respectiv echilibrul optim între curriculum –ul nucleu și curriculum –ul la decizia școlii, prin creșterea ponderii acestuia din urmă pe măsura crșterii vârstei de școlaritate.

În țara noastră începând cu anul școlar 1998 – 1999, se operează cu un *Curriculum Național*, elaborat prin raportare la trei *reper* fundamentale:

1. Dinamica sistemului de învățământ românesc, respectiv necesitățile actuale și de perspectivă ale acestuia;
2. Tendințele actuale și criteile internaționale general acceptate în domeniul reformelor curriculare;
3. Tradițiile și elementele sistemului românesc de învățământ, care corespund din punctul de vedere al reformei curriculare.

Conceput astfel încât să inducă o schimbare de tip democratic a practicilor educative din școală, în sensul accentuării individualizării demersurilor de învățare ale elevilor, până la luarea în considerare a opțiunilor elevilor și a părinților în alcătuirea programului școlar.

Specialiștii consideră că un curriculum centrat pe competențe poate răspunde mai bine cerințelor actuale ale vieții sociale și profesionale, ale pieței muncii, prin centrarea demersurilor didactice pe achizițiile concrete ale elevului. În cadrul procesului de învățământ se vizează formarea și dezvoltarea de competențe educaționale funcționale, de bază, necesare elevilor pentru a-și continua studiile și/ sau pentru a se încadra pe piața muncii. O programă centrată pe competențe, valori și atitudini reflectă achizițiile cercetărilor psihologiei cognitive conform cărora, grație deținerii competențelor, individul poate realiza, în mod exemplar, transferul și mobilizarea cunoștințelor și a abilităților în contexte și situații noi și dinamice.

Competențele formate pe parcursul educației de bază răspund condiției de a fi necesare și benefice pentru individ și pentru societate în același timp. Așadar, specialiștii consideră că un curriculum centrat pe competențe poate răspunde mai bine cerințelor actuale ale vieții profesionale și sociale, ale pieței muncii, prin centrarea demersurilor didactice pe achiziții integrate ale elevilor. Opțiunea pentru un curriculum centrat pe competențe, atitudini și valori are în vedere accentuarea dimensiunii acționale în formarea personalității elevilor și focalizarea pe achiziții finale ale învățării.

Curriculum – ul și reforma curriculară

Conceptul de curriculum

În literatura pedagogică actuală nu există încă un consens privind definirea conceptului de curriculum. Totuși, majoritatea definițiilor actuale încorporează câteva elemente definitorii comune:

- ✓ Curriculum – ul reprezintă ansablul documentelor școlare care fac referire la conținuturile activităților de predare – învățare;
- ✓ Curriculum – ul integrează totalitatea *proceselor educaționale și a experiențelor de învățare* concrete, directe și indirecte, concepute și preconizate finalist de către școală și prin care trece elevul pe durata parcursului său școlar;
- ✓ Curriculum – ul presupune abordarea sistemică a procesului de învățământ prin crearea unui *ansamblu funcțional al competențelor sale*; astfel, în *viziunea sistemică, curriculum – ul este teorie și practică ce articulează în manieră sistemică multiplele și complexe interdependențe dintre: conținutul învățământului (fixat în planurile de învățământ școlare și universitare, în manuale, etc.), obiectivele educaționale, strategiile de instruire în școală și în afara ei (în contexte formale și neformale), strategiile de evaluare a eficienței activității educaționale.*

În concluzie, **curriculum – ul se referă la oferta educațională a școlii și reprezintă sistemul experiențelor de învățare directe și indirecte oferite educașilor și trăite de aceștia în contexte formale, neformale și chiar informale. El rămâne realitatea interactivă între educatori și educabili, cu efecte concrete, anticipate realist asupra celor din urmă și asupra procesului însuși.**

Scurtă abordare a evoluției istorice a curriculum-ului

În domeniul educației, conceptul „curriculum” a fost utilizat în a doua jumătate a secolului XVI, în anul 1582 la Universitatea din Leida (Olanda) și în anul 1633 la Universitatea din Glasgow (Scoția), ca răspuns al autorităților școlare la autonomia mare a universităților.

Semnificațiile inițiale ale conceptului erau acelea de conținut al învățământului, de plan sau programa de studiu, respectiv de drum/ curs obligatoriu de studiu/ învățare. Reaparitia termenului „curriculum” în SUA, în secolul XX valorifica aceasta accepțiune primară, restrânsă, de conținut al învățământului, într-o situație instructiv – educativă delimitată în spațiu și timp. Însă rațiunea nu a fost deloc cea a unei simple schimbări pur terminologice, ce și – a dorit ca semnificația termenului să treacă dincolo de conținuturi, planuri și programe, care reprezentau ceva static, cantitativ și susceptibil de a fi transferat către educați grație unor finalități rigide.

La începutul secolului XX, în anul 1902, în lucrarea „The Child and the Curriculum” americanul John Dewey introduce în circulație sintagma „experiența de învățare” a copilului, organizată de școală, alături de ansamblul disciplinelor de învățământ oferite și studiate și sugerează complexitatea, amplitudinea și dinamismul curriculum – ului ca realitate educațională. Sintagma „experiența de învățare” a fost preluată ulterior și utilizată extrem de mult în operaționalizarea conceptului de „curriculum”. El sugerează complexitatea, amplitudinea și dinamismul curriculum – ului ca realitate educațională. În lucrarea „Copilul și curriculum – ul, John Dewey avansa ideea curriculum – ului centrat pe copil, care să îi permită acestuia să utilizeze în activitatea cotidiană ceea ce a învățat la școală și în activitățile din școală, experiența de zi cu zi. El propunea ca sfera conceptului de curriculum să cuprindă nu numai informațiile, ci și *demersurile didactice asimilate a acestora*.

Repere istorice ale conceptului de curriculum în țara noastră sunt relativ cunoscute din cursuri și lucrări referitoare la curriculum, elaborate de specialiști ai domeniului. Evoluția curriculum – ului din România pune în evidență, într-o formă ușor perceptibilă, modificările importante care au avut loc în timp. Ceea ce dorim să subliniem sunt două categorii de constatări. Oprimă constatare o reprezintă utilizarea conceptului de curriculum în limbajul pedagogic din țara noastră, încă din perioada anilor 1968 – 1972 (D. Potolea, Institutul de Științe Pedagogice: E. Noveanu, ș.a.), deci într-o prezență aproape sincronă cu lucrări importante realizate la nivel internațional. Această constatare scapă autorilor de cursuri care au ca obiect și curriculum, considerându-se că explorările semnificative au început mult mai recent (în perioada 1995 – 1998). Considerăm că această primă constatare semnificativă întărește ideea existenței unor abordări mult anterioare datelor considerate până în prezent ca momente inițiale. A doua constatare este aceea că principalele concepte, idei, termeni și, într-un fel, filosofia curriculumului, au fost construite în perioada 1991 – 1995, în cadrul laboratorului de Curriculum al Institutului de Științe ale Educației, anterior Proiectului de Reformă a Învățământului Preuniversitar (1995 – 2001) cofinanțat de Guvernul României și Banca Mondială. Inițiativa managerială a aparținut directorului Institutului, Cezar Bîrzea, iar concretizarea acțională, unui colectiv coordonat de Alexandru Crișan (cu participarea unui număr de cercetători, menționați pe documentele din perioada respectivă). Ea s-a concretizat în mai multe documente conceptuale și într-un „Cadru de referință” (1998), extrem de interesant și în prezent. Ulterior acestui moment, au fost realizate dezvoltări conceptuale referitoare la curriculum, promovate, printre alții, de Mihaela Singer, Dakmara Georgescu, Matei Cerchez, Ligia Sarivan și Lucian Ciolan. Contribuții semnificative au fost aduse aproape sincron (dar și ulterior ca timp) de cerc. Șt.

Dr. Mihaela Singer și cerc. Șt. Dr. Ligia Sarivan, inclusiv pentru nivelul universitar(1999 – 2006). În paralel, în mediul universitar au fost promovate și dezvoltate idei referitoare la curriculum, printre alții, de către D. Potolea, S. Cristea, N. Manolescu, L.Ciolan, I. Negreț – Dobridor (la Universitatea București) și Carmen Crețu (la Universitatea „Al. I. Cuza din Iași). Menționăm de asemenea, o lucrare deosebit de amplă și documentată „Teoria generală a curriculumului educațional”, 2008, datorată profesorului I. Negreț – Dobridor, poate cea mai complexă de acest fel, în prezent, la nivel european. Subliniem totodată contribuțiile recente asupra curriculumului, realizate în cadrul unui proiect desfășurat sub egida C.N.E.E. (coord. Proiect Silviu Cristian Mirescu), tipărită în cinci volume la E.D.P. (2012).

Am menționat aceste momente și persoane (precum și contribuția inițială a lui Alexandru Crișan), deoarece, în ultima perioadă de timp, originile Curriculumului Național sunt estompate. Menționăm, de asemenea, lucrări și abordări recente ale Institutului de Științe ale Educației (2009 – 2015). Prezenta lucrare precizează și documentele normative ale Curriculumului Național (plan de învățământ și programe, conform LEN), a căror obligativitate este evidentă; - documente curriculare, cu un caracter metodologic, opțional și auxiliar (ghiduri, manuale, alte auxiliare). Există, de asemenea, o prezentare extinsă a lucrărilor recente referitoare la curriculum, deoarece unele sunt mai puțin cunoscute, multe sunt nestudiate, iar altele au existat doar într-un anumit moment.

Reforma în educație și reforma curriculară.

Spiru Haret asigură fundamentele teoretice și practice ale reformei învățământului românesc. Legile haretiene – elaborate în colaborare cu sociologul și pedagogul C. Dimitrescu – Iași – rămân în istoria învățământului „în sensul lor pedagogic cel mai larg”, prin inovațiile angajate „în problemele de politică educațională”, valabile până la nivelul „macrostructuri sociale”(Stoian Stanciu „Haretismul”). G.G. Antonescu, reprezentant marcant al pedagogiei filosofice interbelice, elaborează o metodologie a reformei, bazată pe „concepția activistă”, dezvoltată de Spiru Haret și pe „democratismul epocii”, influențat de o dubla reformă socială: reforma economică (realizată prin împroprietărirea țăranilor) și reforma politică (realizată prin instituționalizarea votului universal).

Reforma învățământului vizează rezolvarea crizei morale a societății „prin rolul preponderent acordat culturii”, care poate declanșa resursele formative maxime ale procesului de educație. Fundamentarea sa pedagogică angajează acțiunea complementară a două principii orientative: „idealismul”, care proiectează scopul esențial al educației, formarea omului și „utilitarismul”, care vizează adaptarea continuă a învățământului la mediu. Reforma educației propune astfel „un idealism activ”, care urmărește prin mijloace specifice depășirea crizei sociale, respectiv asigurarea progresului societății prin calitatea actului de cultura și de educație.

Reforma învățământului vizează și activitatea de conducere a școlii care presupune „o descentralizare administrativă”, bazată însă pe „o centralizare a metodelor motivate științific, metode care trebuie aplicate în învățământ”. G.G. Antonescu pledează astfel pentru o conducere pedagogică aptă să aanseze „o politică de reforme școlare serioase, bine întemeiate pe realități și pe convingeri științifice, nu imaginare”.

Onisifor Ghibu aspiră la unitatea dintre metodologia reformei și politica educației. Angajându – se social „în momente istorice de cumpănă” – organizarea școlii românești din Transilvania; fundamentarea învățământului în limba română, în Basarabia; reorganizarea învățământului din Transilvania (după) – Onisifor Ghibu are în vedere umătoarele linii de politică a educației: relația dintre fondul și forma reformei, care trebuie rezolvată pentru „a evita greșeala fatală de a ne ocupa mai întâi de forme și abia după aceea de fond”: raportul dintre factorul politic și conducerea sistemului de învățământ care

trebuie rezolvat „pentru ca ministru să nu se schimbe cu fiecare guvern ci să fie menținut până ce adevărații judecători – corpul didactic și părinții îl socotesc folositor”; corelația dintre logica elaborării reformei și logica aplicării reformei, care trebuie fundamentată prin: stabilirea idealului educațional de către o „Constituantă filosofică formată din personalitățile neamului”; stabilirea obiectivelor învățământului și urmărirea lor timp de ani de către o „Constituantă pedagogică”, concepută ca un „parlament profesional”; organizarea anchetei sociale necesare pentru a putea cunoaște reacțiile comunităților educative și pentru a realiza „reeducarea corpului didactic” în sensul stabilit de cele două Constituante; studierea materialului acumulat în urma anchetei sociale „în vederea punerii lui în aplicație prin Legi, Regulamente, Cărți didactice și Instrucțiuni anume”(Onisifor Ghibu).

Criza generală a sistemelor moderne de învățământ reprezintă cauza fundamentală a reformelor școlare contemporane, angajate practic, după -, în toate țările lumii. „Criza mondială a educației”, analizată de Philip H. Coombs la sfârșitul anilor de pe poziția directorului Institutului Internațional de Planificare a Educației, întreține o contradicție multiplă, eidentă la nivelul structurii funcționale a sistemelor moderne de învățământ:

- a) Contradicția dintre aflulul candidaților la studii și penuria resurselor pedagogice de calitate, accentuată funcțional „cu toate mijloacele acordate învățământului, mărite, după, mai mult ca oricând”;
- b) Contradicția dintre costurile reale ridicate, pentru fiecare elev și student, investite la „intrarea” în sistem și rezultatele aflate sub nivelul cheltuielilor, constatate la „ieșirea” din sistem;
- c) Contradicția dintre rigiditatea structurilor interne ale sistemului de învățământ și dinamica necesităților externe ale sistemului social global;
- d) Contradicția dintre conservatorismul cadrelor didactice și cerințele de perfecționare continuă a activităților proiectate și realizate la nivelul sistemului și al procesului de învățământ.

Reforma curriculară trebuie concepută ca reprezentând o activitate conținută și perfectibilă. O astfel de interpretare a reformei, ca inovare permanentă, nu conduce la instabilitate tensionată, ci dimpotrivă, este modalitatea cea mai eficientă de a evita schimbările bruște, discontinuitățile violente, incoerențele inevitabile în perioade de reformă precipitată.

Reforma curriculară trebuie să fie concepută și aplicată în interdependență cu realizarea educației permanente.

Educația permanentă definită drept procesul de perfecționare a dezvoltării personale, sociale și profesionale pe durata întregii vieți a ființei umane, deschide perspective de proiectare și realizare a curriculum – ului . spre deosebire de viziunea tradițională (când se elabora un curriculum pentru fiecare nivel al sistemului de învățământ) pedagogia modernă vorbește despre curriculum – urile educației permanente, astfel încât să nu se piardă din vedere „deschiderea educației permanente și multiplicarea aspectelor ei pentru fiecare individ în cursul vieții lui și pentru fiecare faza a vieții sale”.

Specificul reformei curriculare a învățământului în România

Spre deosebire de reformele actuale ale învățământului în țările occidentale, care sunt concepute ca inovări și adaptări în scopul optimizării diferitelor aspecte ale sistemelor și proceselor educaționale sub sintagma de „reformă avasată”, în România, reforma începută timid după 1990, printr – o lungă perioadă de tranziție, care încă nu s-a încheiat, prezintă unele particularități distinctive.

În documentele Ministerului Educației Naționale sunt formulate direcțiile complexe de reformă, rezultate din analiza stării actuale a învățământului românesc și expertizele internaționale ale reformelor din Europa Centrală și de Răsărit:

- Reducerea încărcării programelor de învățământ și compatibilizarea europeană de curriculară;
- Convertirea învățământului dintr – un învățământ predominant reproductiv, într – unul de esență, creativ și reamplasarea cercetării științifice la baza studiilor universitare;
- Ameliorarea infrastructurii și generalizarea comunicațiilor electronice;
- Crearea unui parteneriat și, în general, a unei noi interacțiuni între școli și universități, pe de o parte, și mediul înconjurător economic, administrativ și cultural, pe de altă parte;
- Managementul orientat spre competitivitate și performanță, distanțat deopotrivă de centralism și de populism; integrarea în forme noi, a organizărilor comune, în rețeaua internațională a instituțiilor de învățământ.

Ariile curriculare

Aria curriculară reprezintă un grupaj de discipline școlare care au în comun anumite obiective și metodologii și care oferă o viziune multi – și/ sau interdisciplinară asupra obiectelor de studiu. Curriculumul Național din România este structurat în șapte arii curriculare, desemnate pe baza unor principii și criterii de tip epistemologic și psiho – pedagogic. Ariile curriculare au fost selectate în conformitate cu finalitățile învățământului, ținând cont de importanța diverselor dintre domenii. Ariile curriculare asupra cărora s-a convenit în învățământul românesc sunt următoarele: Limba și comunicare, Matematica și Științe ale naturii, On și societate, Arte, Educație fizică și sport, Tehnologii, Consiliere și Orientare.

Bibliografie

1. Adrian Gorun, Concepul de ordine educațională în societatea bazată pe cunoaștere Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu – Jiu, nr. 3/2009, Seria Litere și Științe Sociale, Editura „Academica Brâncuși”, ISSN 1844-6051, cod CNCISIS 718, pp. 7-26, DOAJ, COPERNICUS, GENAMICS
2. Adrian Gorun, Starea învățământului preuniversitar actual din România, Colecția Politici Publice, Editura Presa universitară clujeană, ISBN 973 610 1452
3. Adrian Gorun, Cătălin Baba, Aspecte privind asigurarea formării de bază generalizate și lărgirea accesului tinerilor la școli, licee, colegii universitare și facultăți, Colecția Politici Publice, Editura Presa universitară clujeană, ISBN 973 610 1452
4. Aplicarea principiului subsidiarității în sistemul învățământului preuniversitar din România, Colecția Politici Publice, Editura Presa universitară clujeană, ISBN 973 610 1452
5. Adrian Gorun, Cătălin Baba, Valori și competențe de bază în sistemul educațional, Colecția Politici Publice, Editura Presa universitară clujeană, ISBN 973 610 1452
6. Adrian Gorun, The sociology of political parties and electoral system, Editura Universitaria Craiova, 2010, ISBN 978-606-510-944
7. Adrian Gorun, coordonator, Recadrări transdisciplinare – Un demers focalizat pe cercetarea antreprenorială în turismul cultural, Editura Academica Brâncuși, Târgu – Jiu, 2010, ISBN 978-973-144-388-1

8. Adrian Gorun, Educația încotro? Modele de administrare a sistemului educațional, Editura Academica Brâncuși, Târgu – Jiu, 2010, ISBN 978-973-144-329-4
9. A. Otovescu – Sociologia românească în secolul al XX – lea (1901-2000), Editura Beladi, Craiova, 2001
10. Elena Gabriela Gorun – Reforma curriculară și piața educațională, Editura Academică Brâncuși, Târgu Jiu ISBN 978-973-144-850-3
11. Adrian Gorun, Horațiu Tiberiu Gorun – Al doilea tratat despre educație, Editura Universitaria Craiova, 2017, ISBN 978-606-14-1214-3